

FOLKEBIBLIOTEKETS BIDRAG TIL SOSIAL INTEGRASJON: FORELØPIGE FUNN FRA PLACE-PROSJEKTET

ANDREAS VÅRHEIM, RAGNAR AUDUNSON & SVANHILD AABØ
HØGSKOLEN I OSLO

The contribution of public libraries on social capital: Preliminary findings from the PLACE project

Within the research project PLACE: Public Libraries – Arenas for Citizenship: An Investigation of the Public Library as a Community Meeting Place Fostering Social Capital in a Digital and Multicultural Context, it has been necessary to develop concepts on public libraries, social meetings and social capital, as part of developing an empirical research strategy. The concept of low-intensive meeting-places, and adapting concepts of social trust and social capital to the context of the public library, are crucial for research on the role of the public library in the multimedial and multicultural society. Little research has earlier been conducted on public libraries and the creation of social capital. However, more research has been done on public libraries and social meeting-places.

On the macro-level our research point to the public library as having an effect on the level of social capital comparable to impartial and efficient public institutions in general. By conducting case studies and surveys, we will try to flesh out the causal mechanisms at work.

KEYWORDS: Public libraries, Social capital, Meeting place, Social trust.
Folkebibliotek, Sosial kapital, Møteplasser, Sosial tillit.

Problemstillinger i PLACE

PROSJEKT PLACE «PUBLIC LIBRARIES – ARENAS FOR CITIZENSHIP: AN INVESTIGATION OF THE PUBLIC LIBRARY AS A COMMUNITY MEETING PLACE FOSTERING SOCIAL CAPITAL IN A DIGITAL AND MULTICULTURAL CONTEXT» ER ET SAMARBEIDSPROSJEKT MELLOM HØGSKOLEN I OSLO, UNIVERSITETET I TROMSØ, OG ARKITEKT- OG DESIGNHØGSKOLEN I OSLO SOM LØPER FRA 2007 TIL 2011. SENTRALE PROBLEMSTILLINGER SOM VI TAR SIKTE PÅ Å UTFORSKE I PROSJEKTET, KAN OPPSUMMERES I FØLGENDE SPØRSMÅL:

I hvilken grad og på hvilken måte tas folkebibliotek i bruk som møteplasser i en flerkulturell og digital storbykontekst? Dersom bibliotekene tas i bruk

NORDISK KULTURPOLITISK TIDSKRIFT, Vol. 11, No. 1, 2008, pp. 8–26.
Centrum för kulturpolitisk forskning, Institutionen Biblioteks- och Informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan, Högskolan i Borås/Göteborgs universitet.

som møteplasser, i hvilken grad fungerer de for eksempel som uformelle rom for sosialt samvær med naboer og venner, som arenaer for offentlighet og medborgerskap, som møteplasser for læring?

Vi er særlig opptatt av folkebibliotekenes potensial som det vi kaller lav-intensive møteplasser, dvs. bibliotekenes potensial med hensyn til å skape møter på tvers av kulturell, sosial og etnisk tilhørighet. I et samfunn som blir stadig mer komplekst og fragmentert er det å legge til rette for kommunikasjon og møter på tvers av slike tilhørigheter sannsynligvis av vital betydning for tillit og det minimum av fellesskap i verdier som samfunn og demokratisk engasjement forutsetter. Samtidig er det langt fra en triviell oppgave å skape arenaer som legger til rette for møter og kommunikasjon på tvers.

Variere behovet for møteplasser og måten biblioteket brukes på som møteplass mellom lokalsamfunn med ulike demografiske kjennetegn? Vi har valgt ut tre bydeler i Oslo som er ulike langs en del demografiske dimensjoner: Holmlia, som er en drabantby sør i Oslo med et stort innslag innbyggere som har bakgrunn fra ikke-vestlige kulturer; Sagene, som ligger i Oslos indre øst og er en bydel med røtter tilbake til den gamle industriarbeiderkulturen, men som i løpet av det siste tiåret har gjennomgått en gentrifiseringsprosess, og Røa, som er en typisk middelklassebydel vest i Oslo preget av villabebyggelse og en liten andel ikke-vestlige innvandrere og et høyere inntektsnivå enn gjennomsnittlig i Oslo. Alle disse tre bydelene har om lag 30.000 innbyggere. I tillegg inngår Tromsø (ca. 65.000 innbyggere) i datamaterialet, en vesentlig mindre by og mindre segregert enn Oslo, men med storbyfunksjoner knyttet til universitet, helsevesen og offentlig administrasjon. Tromsø med et hovedbibliotek som i større grad betjener hele byen, er interessant som en kontrast til Oslo bydelsbibliotek.

I dette paperet oppsummerer vi hovedfunn i PLACE-prosjektet så langt. Vi redegjør for sentrale forskningsspørsmål i relasjon til teori omkring hvordan sosial tillit og sosial kapital oppstår med fokus på folkebiblioteket som arena for dette og mer spesielt som møteplass. Et siktemål i PLACE-prosjektet er å bidra til å klarlegge hvordan folkebibliotekene fungerer som byggere av tillit mellom samfunnsgrupper, det vil si både som tjenesteytere og som møtesteder.

Møtesteder, institusjonell tillit og sosial kapital

Sosial kapital-forskningen som har stått sentralt i samfunnsvitenskapen siden tidlig på 1990-tallet, representerer et viktig teoretisk og empirisk utgangspunkt for prosjektet. Innenfor denne forskningen er generalisert sosial tillit et sentralt begrep. Generalisert tillit kan beskrives som en opplevelse av at

mennesker – også mennesker vi ikke kjenner, som vi ikke har daglig kontakt med og som kan være ulike oss selv – stort sett vil oss vel og er til å stole på. Generalisert tillit antas å redusere transaksjonskostnader og fremme sosial integrasjon og slik bidra til samfunnsmessig effektivitet og demokrati.

De nordiske landene utmerker seg på verdensbasis ved at mer enn halvparten av innbyggerne har tillit til folk flest, generalisert tillit, ifølge undersøkelser foretatt i regi av «World Values Survey» siden 1981 (World Values Survey 2006). Denne tilliten eller sosiale kapitalen kan antas å være en del av grunnlaget for at landene scorer høyt på de fleste levekårsindikatorer. Den nordiske idyllen er imidlertid ikke komplett. En har i liten grad klart å integrere innvandrergupper fra ikke-vestlige land. Samfunnsendringer i form av økt innvandring har gjort de nordiske samfunnene flerkulturelle i større grad enn tidligere da samer og kvener, samt sigøynere og andre reisende utgjorde minoritetsbefolkningen. Innvandrergupper kommer gjerne fra land preget av lav generell tillit. I tillegg bidrar oppløsning av tidligere sosiale bånd, og møtet med nye kulturelle normer, til å senke tilliten både til andre grupper og innen egen folkegruppe (Putnam 2007). En sentral utfordring for de nordiske velferdsstatene i denne situasjonen er å opprettholde det høye nivået av generell tillit.

Direkte kontakt mellom mennesker og offentlige velferdsinstitusjoner, er to faktorer som gjentas i faglitteraturen som viktige for å utvikle sosial kapital (se f.eks. Kumlin & Rothstein 2005; Putnam 2000; Rothstein & Stolle forthcoming; Stolle 2003; Stolle, Soroka & Johnston 2005). Folkebibliotekene er sentrale formidlere av velferdstjenester som når mange grupper, og er innrettet mot alle individer, samt at bibliotekene er steder som tilrettelegger for uformelle møter mellom ideelt sett alle sosiale grupper. Med støtte i forskningen på sosial kapital og sosial tillit tenker vi oss at folkebiblioteket kan bidra til sosial tillit og sosial integrasjon som tilbyr av universelle tjenester og som møtested for bibliotekbrukere.

Definisjoner av sosial kapital inneholder gjerne en strukturell komponent i form av sosiale nettverk og en holdningskomponent uttrykt gjennom normer for tillit og gjensidighetsrelasjoner som for eksempel i Putnams definisjon: «social networks and the associated norms of reciprocity and trustworthiness» (Putnam 2007, 137). Allmenn tillit til folk utenfor eget nettverk, generalisert tillit, ses i vår framstilling som hovedkomponenten i begrepet om sosial kapital. Nettverk vekker ikke i seg selv generalisert tillit, tvert om kan nettverk bestå av medlemmer som kun har tillit til hverandre (partikularisert tillit), eller som ikke stoler på hverandre og som holdes sammen på grunn av ytre fiender (Rothstein & Stolle forthcoming). Etnisk baserte fellesskap og kriminelle grupper kan være to ulike eksempler.

I litteraturen om sosial kapital har begrepet minst tre sentrale kilder. For det første, i et samfunnsorientert perspektiv oppstår sosial kapital gjennom nettverksdannelse i frivillige organisasjoner og gjennom mer uformelle ansikt-til-ansikt relasjoner i tilfeldige møter i nabolag, på busstopp eller i bibliotek. For det andre, i et institusjonelt perspektiv skapes institusjonell og generalisert tillit gjennom upartiske offentlige institusjoner og universelle velferdstjenester. For det tredje, i et rasjonelt valg-perspektiv opparbeider strategiske aktører tillit gjennom bytterelasjoner basert på egeninteresser (se f.eks. Cook, Hardin & Levi 2005). Denne tredje tilnærmingen vil vi se bort fra i denne artikkelen da tillit til den generaliserte andre i liten grad er mulig innenfor denne tilnærmingen. For å stole på andre trengs her spesiell informasjon om den aktuelle partner, og det har ikke folk flest om folk flest. Dessuten er ikke sosiale aktører utelukkende strategiske aktører; de er også aktører innenfor en institusjonell ramme med de bindinger det medfører i form av normer for handlinger.

Kilder til sosial kapital

I det samfunnsorienterte perspektivet på sosial kapital ligger det at sosial kapital skapes gjennom regelmessig interaksjon mellom mennesker. Forskere innenfor denne tradisjonen som Fukuyama og Putnam har et felles utgangspunkt i de Toquevilles arbeid om demokratiet i Amerika (Fukuyama 1995; Putnam 1993, 2000; Tocqueville 1969). Fokuset i forskningen har vært på deltakelse i frivillige organisasjoner som skapere av sosial kapital (Putnam 1993). En sentral innvending mot frivillige organisasjoners betydning for dannelsen av sosial kapital er at deltagelsen i frivillige organisasjoner er preget av selv-seleksjon (Stolle 2003). De som deltar er gjerne de som har høy sosial kapital før de går inn i organisasjonen. Nyere forskning avkrefter betydningen av deltagelse i frivillige organisasjoner for sosial kapital (Delhey & Newton 2005; Rothstein & Stolle forthcoming). Oppmerksomheten i sosial kapital-forskningen har derfor dreid i tre retninger. Innenfor samfunnsperspektivet har det blitt fokusert på mer uformelle kontaktformer som for eksempel tilfeldige møter mellom mennesker i lokalsamfunnet og i middagsselskaper (Putnam 2000). Innenfor et institusjonelt perspektiv har fokus blitt satt på betydningen av universelle velferdsinstitusjoner og upartiske lov og ordeninstitusjoner på den ene siden (Kumlin & Rothstein 2005; Rothstein & Stolle forthcoming), og på graden av passive medlemskap i frivillige organisasjoner synlige i den politiske offentligheten på den andre siden, som mekanismer som inngir generell tillit (Wollebæk & Selle 2007).

Samfunnsorientert sosial kapital-forskning

Fokuset på uformelle kontaktformer har gjort at den samfunnsorienterte sosial kapital-forskningen i stor grad har dreid mot kontakt mellom grupper som det går klare skillelinjer mellom, særlig etniske grupper. Resultatene fra disse studiene er ikke spesielt oppløftende (Alesina & La Ferrara 2000, 2002; Coffe & Geys 2006; Costa & Kahn 2003; Delhey & Newton 2005; Marschall & Stolle 2004, 2005; Stolle et al. 2005). Etnisitet trekker med små modifikasjoner ned nivået av generell tillit over hele linja. Sosialpsykologene hevder imidlertid at for at kontakt mellom mennesker skal føre til økt tillit må et sett av forutsetninger være oppfylt: «equal group status within the situation, common goals; inter-group cooperation; and the support of authorities, law, or custom» (Pettigrew 1998). En av de få institusjoner som ut fra en velvillig fortolkning kommer i nærheten av å realisere disse ideelle betingelsene for kontakt er folkebiblioteket. Derfor blir folkebibliotek et særdeles interessant case for studier når det gjelder muligheten for kontakt mellom forskjellige samfunnsgrupper (Audunson, Vårheim, Aabø & Holm 2007; Vårheim 2007b; Vårheim, Steinmo & Ide forthcoming).

Institusjoner og sosial kapital

I institusjonstilnærmingen ligger det at effektiv og rettferdig offentlig politikk og tilsvarende politiske institusjoner skaper tillit til institusjonene og at dette utmynter seg i generalisert tillit (Rothstein & Stolle 2003, forthcoming; Rothstein & Uslaner 2005; Vårheim et al. forthcoming). Universelle tjenester der alle får den samme ytelsen og rettferdige tjenester der alle behandles likt skaper tillit. Universelle velferdstjenester (Kumlin & Rothstein 2005; Rothstein & Uslaner 2005), og mer spesifikt, effektive og rettferdige ordensinstitusjoner (politi og rettsvesen) (Rothstein & Stolle forthcoming), og folkebibliotek (Vårheim et al. forthcoming), har så langt vist seg å ha stor forklaringskraft i relasjon til generalisert tillit.

Institusjoner er imidlertid ikke kun offentlige/statlige institusjoner, også i det sivile samfunnets organisering finner vi institusjoner. Frivillige organisasjoner er også institusjoner. Det viser seg at i stater hvor folk har mange organisasjonsmedlemskap, også passive tilknytninger i tillegg til aktive medlemskap, finner man høy grad av generell tillit (Wollebæk & Selle 2007). Organisasjoner med et politisk tilsnitt som dermed er mer synlige i offentligheten, er viktigere enn ansikt-til ansikt relasjoner og ikke-politiske lokale grupper.

Et problem for det institusjonelle perspektivet er om og hvordan årsakssammenhengene på aggregert nivå utspiller seg på mikronivå (Vårheim et al. forthcoming). Hvilke kausale mekanismer forventes generalisert tillit å

dannes gjennom? Behovsprøvde velferdsordninger og stigmatisering av velferdsklienter, og et korrumpert rettsvesen som behandler folk ulikt kan antas å svekke deres tillit til samfunnets institusjoner og deres tillit til hverandre. Når en ikke engang kan stole på myndighetene, hva da med ukjente mennesker? Omvendt vil upartiske og effektive institusjoner og politikk øke den generelle tilliten. Det samme vil gjelde for frivillige organisasjoner; organisasjoner som utfører det folk oppfatter som viktig og nyttig arbeid, vil ha positiv innvirkning på sosial tillit. Dette synes rimelig, men uten at kausalhistorien er klarlagt kan det argumenteres for den motsatte posisjonen slik at høy sosial kapital og generell tillit i utgangspunktet, fører til ikke-korrumperte institusjoner, lik tilgang til velferdsordninger for alle, og et samfunn hvor den enkelte er medlem i mange organisasjoner. Det kreves ytterligere spesifisering av de konkrete årsakssammenhengene før det kan konkluderes vedrørende spørsmålet om kausalitetens retning, og i spørsmålet om sosial kapital genereres gjennom uformelle møter eller gjennom tillit til politiske institusjoner, servicetilbud og frivillige organisasjoners virksomhet. Her ligger det store forskningsmessige utfordringer.

Folkebibliotekene er i utgangspunktet velegnete «laboratorier» for å studere disse prosessene. De oppfyller mange av forutsetningene for reell likeverdig kontakt mellom mennesker. Går det ikke å skape tillit her, hvor kan det da tenkes? Kan folkebiblioteket som universell velferdsinstitusjon bidra til å skape generalisert tillit gjennom å tilby en kontekst for kontakt som oppfyller kriteriene for likeverd gjennom standarden for hva et bibliotek skal være som er institusjonalisert over lang tid? Kan biblioteket skape tillit gjennom at brukeren oppfatter institusjonen som et ikke-diskriminerende sted der alle brukere har de samme rettighetene? Og endelig – kan biblioteket bidra til å bygge generalisert tillit ved at det brukes både av den kristne, av muslimen og av humanetikerne og dermed bidrar til at folk eksponeres for og må akseptere kulturelt og verdimesig mangfold? Det er sentrale forskningsspørsmål i prosjektet. Folkebiblioteket åpner på denne måten for studier av så vel institusjonelle aspekter som samfunnsmessige aspekter ved dannelsen av sosial kapital, samt for at det er fruktbart å se perspektivene i sammenheng.

I det følgende presenterer vi kort tidligere forskning om bibliotek og sosial integrasjon, begrepsutviklende artikler innenfor PLACE-prosjektet og den empiriske forskningen som er gjennomført i regi av prosjektet så langt.

Tidligere forskning om bibliotek, møtesteder og sosial kapital

Det har vært gjort lite forskning eksplisitt på folkebibliotek og sosial kapital (se Vårheim 2007a, b). Noe mer har blitt utført på bibliotek som sosiale møtesteder som kan bidra til å fremme sosial integrasjon i mer vid betydning.

Ved inngangen til 2006 var det i Web of Science registrert tre empirisk baserte artikler som omhandlet sosial kapital og folkebibliotek, Elbeshausen og Skov (2004), Caidi og Allard (2005), og Hillenbrand (2005). I sin studie av Mount Barker Public Library i South Australia fant Hillenbrand at en overveldende majoritet av bibliotekbrukerne vektla informasjonstjenestene og lån av dokumenter som hovedgrunnen til at de kom på biblioteket. Likevel, hele 32 prosent kom til biblioteket for å slappe av (det var anledning til å oppgi flere svaralternativer), mens kun 19 prosent ikke snakket med noen under besøket i biblioteket. Det kom også fram at lånerne flest mente at det var viktig for dem at biblioteket var for alle. Hillenbrand konkluderte med at for brukerne var tilgangen til informasjon og dokumenter hovedsaken, men at sosiale aspekter var viktige bi-produkter ved bibliotekbesøket.

To artikler rapporterer resultater fra undersøker om hvordan innvandreres informasjonsbehov kan oppfylles med sikte på å fremme integrering. Den ene artikkelen baserer seg på kanadiske data og er en review artikkel (Caidi & Allard 2005), mens den andre artikkelen er en case-studie av Holbæk Folkebibliotek i Danmark (Elbeshausen & Skov 2004). Et hovedfunn hos Caidi og Allard er at informasjonskompetanse («information literacy») er det første steget mot integrering i det nye samfunnet. Den kanadiske artikkelen legger vekt på at opplevelsen av bibliotekets trygge atmosfære og den tillit det skaper er sentral for at nykommere skal bli en del av storsamfunnet. Forfatterne anbefaler at bibliotekstjenester utformes for å kunne ivareta immigrantgruppers behov, for eksempel gjennom at materiale fra lokalsamfunnet inkludert materiale for og om nye grupper, bygges inn i samlingene.

Den danske studien undersøker hvordan innvandrere mottas i folkebiblioteket og hvordan folkebibliotekene kan bidra til gjøre møtet med det nye samfunnet lokalt og med storsamfunnet mindre smertefullt. Tre momenter kan trekkes fram som særlig interessante. For det første, biblioteket er en av de svært få offentlige kulturinstitusjonene som innvandrere regelmessig bruker. For det andre, integrering ses ikke som en prosess hvor minoriteten overtar majoritetens verdisystem, men at det etableres et mangfold av kontaktpunkter og møteplasser der etniske mindretallsgrupperinger møter majoritetsgruppene. For det tredje, folkebiblioteket bidrar mest til samforståelse mellom grupper når det fokuserer på sine universelle tjenester. Det er ikke sikkert at å fokusere på innvandrernes opprinnelige kultur er det beste for å oppnå kontakt på tvers av grupper.

Putnam, Feldstein og Cohens studie av et nytt bydelsbibliotek i Chicago fremstiller biblioteket som et aktiv og endringsorientert del av lokalsamfunnet (Putnam, Feldstein & Cohen 2003). Biblioteket ble bygd som et ledd i

byfornyelse i en fattig bydel, men var også bibliotek for nabobydelen som var mer velstående. Biblioteket klarte å tilfredstille begge grupper på tross av dårlige odds, men målrettet økonomisk støtte fra myndighetene i Chicago gjorde denne formen for bygging av sosial kapital mulig. Biblioteket oppfattes som en ressurs, et møtested for uformelle treff og bibliotekarrangementer, arrangementer i lokalsamfunnet i bydelen, og ikke minst oppleves det som et trygt sted.

Cox, Swinbourne, Pip og Laing (2000) undersøker i rapporten «A Safe Place to Go: Libraries and Social Capital» folkebibliotekets rolle i hvordan sosial kapital blir til. Forfatterne hevder at deres funn viser at «libraries function to enhance social interaction and trust, and that they foster equal access and a sense of equity within the community within which they are placed, which in turn contributes to social capital» (siteret i Vårheim 2007a: 422). Som hos Putnam et. al. understreker Cox et. al. bibliotekbygningens betydning som et manifest bevis på lokale myndigheters forpliktelse overfor lokalsamfunnet. I disse arbeidene brukes også sosial kapital-begrepet. Det finnes imidlertid også sentrale arbeider som omhandler bibliotek og sosial integrasjon hvor begrepet sosial kapital ikke er nevnt, som er aktuelle i vår sammenheng.

Et innflytelsesrikt arbeid fra 1990-tallet er den amerikanske Benton-rapporten «Buildings, books and bytes» (Benton Foundation 1996) som undersøker biblioteklederes og befolkningens holdninger til folkebibliotekenes rolle i en digital tid. Der oppsummeres bibliotekledernes syn på folkebibliotekenes rolle slik: «As a central and valued community meeting space, the library will become more of a civic integrator and a locus of community information on health, education, government, and other local services» (Benton Foundation 1996). Det er imidlertid ikke entydig at dette synet på bibliotekets rolle støttes av de dataene (surveyundersøkelsen og fokusgruppeintervjuene) som Benton-prosjektet selv samlet inn.

Debono (2002) oppsummerer forskning som søker å estimere den samfunnsmessige effekten («social impact») av folkebibliotek i Storbritannia, USA, Kanada og Australia på 1990-tallet. I flertallet av de studiene hun oppsummerer pekes det på at folkebiblioteket representerer et offentlig rom, at det bidrar til å redusere sosial isolasjon og at det bidrar til lokalsamfunnsbygging.

Den britiske Comedia-gruppen har siden tidlig 1990-tall gjennomført en rekke studier om folkebibliotekenes rolle i den flerkulturelle storbyen. Matarasso (1998) som tilhører den gruppen, identifiserer i en studie seks brede områder der folkebibliotekene synes å ha en tydelig effekt, herunder: sosial integrasjon, myndiggjøring (community empowerment), lokal kultur og identitet, helse og velferd.

Linley og Usherwoods gjennomførte en såkalt «sosial revisjon» («social audit») av folkebibliotek (Linley & Usherwood 1998). Kvalitative intervjuer, fokusgruppeintervjuer og dokumentanalyser ble gjennomført. Deres resultater samsvarer med Matarassos. Muddiman (2000) studerte bibliotekets potensial med hensyn til å motvirke sosial eksklusjon og marginalisering.

I Norden har Skot-Hansen studert og kategorisert folkebibliotekenes ulike funksjoner som møteplass, for eksempel bibliotekene potensielle rolle som en del av den offentlige sfære (politologisk rom), bibliotekene som sosiale rom og bibliotekene som moralske rom (Skot-Hansen 2001). Höglund og Wahlström har studert bibliotekbruk og lesing også med hensyn til effekten på sosial kapital (2007).

I en studie av hovedbibliotekene i de to kanadiske byene Vancouver og Toronto (Leckie & Hopkins 2002) fant man at hovedbibliotekene i disse to storbyene representerer betydningsfulle offentlige rom i en tid hvor slike rom privatiseres og likeledes at bibliotekene spiller en viktig rolle med hensyn til å integrere innvandrere. Leckie og Hopkins argumenterer for at deres funn peker i retning av at digitale tjenester er et tillegg til bibliotekets eksisterende tilbud og ikke reduserer bibliotekets betydning som fysisk møtested. Funnene deres peker også på at bibliotekets komplekse tilbud gjør det mulig for brukerne å vandre mellom ulike livssfærer.

En studie av det nye hovedbiblioteket i Seattle som sted viser også at biblioteket har en identitetsskapende og integrerende rolle i storbyområdet (Fisher et. al. 2007).

Som møteplass er folkebiblioteket både en arena for formelle møter og uformelle møter. Begge disse funksjonene føyer seg inn i det samfunnsorienterte perspektivet på sosial kapital. I artikkelen «Social capital and public libraries: The need for research» (Vårheim 2007a) analyseres forskningen på sosial kapital og folkebibliotek med et todelt siktemål. På den ene side med henblikk på å gjøre den teoretisk relevant som del av kunnskapsgrunnlaget innenfor forskningslitteraturen om sosial kapital. På den annen side er det bare på denne bakgrunn at det kan utvikles teoretiske perspektiver og forskning som kan bidra til å øke kunnskapsgrunnlaget om folkebibliotek som skapere av sosial kapital. Empirisk kunnskap om i hvilken grad og hvordan folkebibliotek bidrar til å skape generalisert tillit og sosialt lim, kan dernest gi grunnlag for å utforme strategier, tiltak og aktiviteter som bibliotekene kan ta i bruk for å skape tillit og sosial integrasjon.

Gjennomgangen av de foreliggende studiene bekrefter betydningen av biblioteket som universell serviceinstitusjon for sosial kapital. Det er det universelle aspektet ved tjenestene som synes å være viktigst. At tjenestene

oppfattes relevante av brukerne, at de er for alle (og ikke koster noe), inngir tillit til biblioteket. Denne tilliten kan ifølge det institusjonelle perspektivet på dannelsen av sosial kapital forventes å gi seg utslag i større generalisert tillit. Innenfor bibliotekets institusjonelle ramme åpnes det også for direkte kontakt mellom brukere. Slik kan biblioteksinstitusjonen også være med og danne sosial kapital gjennom direkte kontakt, ansikt til ansikt-kontakt. Det betyr at folkebiblioteket er velegnet for studier av sosial kapital fra forskjellige perspektiver, og at denne forskningen kan bidra til å tydeliggjøre folkebibliotekets potensial som skaper av sosial kontakt i en nåtid som er preget av migrasjon og demografisk endring i de fleste vestlige land. Innenfor bibliotekforskningen har dette spørsmålet vært lite i fokus, men noe er likevel utført (se Vårheim 2007b).

Det finnes som vi har sett spredte empiriske funn om betydningen av folkebibliotek for dannelsen av sosial kapital. Disse understøttes av at det samtidig er et godt fundert teoretisk rasjonale for å forvente at folkebiblioteket skulle kunne bidra i dannelsen av generalisert tillit, men det kan motsatt argumenteres for at universelle velferdstjenester og gode folkebiblioteker et produkt av samfunn hvor den sosiale kapitalen er høy. I de nordiske landene finner vi den høyeste sosiale kapitalen, og vi bruker også mest penger på folkebibliotek per innbygger. Hva kan sies om folkebibliotekenes betydning for sosial kapital sammenlignet med andre faktorer som også kan forventes å påvirke nivået av sosial kapital i samfunnet?

Lavintensive versus høyintensive møteplasser

I PLACE-prosjektet har vi sett det som viktig å forsøke å utvikle begrepsapparatet om folkebibliotek, sosiale møter og sosial kapital som et ledd i å bringe forskningen om folkebibliotekenes rolle videre generelt og i utviklingen av en strategi for den empiriske forskningen innenfor prosjektet spesielt. I artikkelen «The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places» (Audunson 2005) introduseres distinksjonen mellom høyintensive og lavintensive møteplasser. Dette er et viktig begrepspar i prosjektet. Overfor er det vist til den innvendingen som er reist mot den sosiale retningen innenfor forskningen på sosial kapital som bygger på at de som engasjerer seg i frivillige organisasjoner sannsynligvis har høyere grad av tillit i utgangspunktet. Man kan følgelig ikke uten videre slutte at deltakelse i slike aktiviteter er årsak til sosial kapital. Innvendingen kan synes plausibel. Men aktivitet i frivillige organisasjoner vil ofte (men langt fra alltid) være knyttet til bygging av sosial kapital av båndtypen. Folk engasjerer seg i organisasjoner der de møter mennesker som har

de samme interesser og verdier som de selv har. Dette kaller vi høyintensive møteplasser. I dagens komplekse flerkulturelle og digitale samfunn er det ingen mangel på arenaer der de forskjelligste interesser og engasjement kan leves ut. Menneskene kan i betydelig grad konstruere sine liv – velge bosted, kafeer, nettsteder, fjernsyns- og radiokanaler, organisasjoner m.v. slik at man i liten grad eksponeres for andre verdier og interesser enn sine egne. Generalisert tillit er knyttet til sosial kapital av brotypen. Det forutsetter kontakt på tvers av kulturelle og verdimeslige tilhørigheter. Det er ikke uten videre gitt at forekomsten av sosial kapital vil befordre slik kommunikasjon på samme måte som den vil stimulere til aktivitet i frivillige organisasjoner. Jo mer komplekst og heterogent et samfunn blir, jo større grunn er det til å anta at utfordringene med å skape kommunikasjon på tvers vil være. Arenaer som kan legge til rette for slik kommunikasjon må konstrueres bevisst. Den gang de nordiske landene var religiøst monokulturelle og dominert av den lutherske kirke, var ikke behovet for økumeniske arenaer for som kunne bygge broer på tvers av religiøs tilhørighet spesielt stort. I et multireligiøst samfunn endres dette. I det multireligiøse samfunnet er det behov for økumeniske arenaer der generalisert tillit kan bygges på tvers av konfesjon og bekjennelse. Slike møteplasser kaller vi lavintensive. Det er på de høyintensive møteplassene – i menighetene – man lever ut sitt primære religiøse engasjement. Der bygges det sosial kapital av båndtypen. På de lavintensive økumeniske møteplassene kan det skapes generalisert tillit. Slike møteplasser må bygges bevisst.

Dette resonnet kan overføres til det flerkulturelle samfunnet generelt. Jo mer heterogent samfunnet blir, jo større blir behovet for møteplasser som kan bygge broer og generalisert tillit og jo mindre blir sannsynligheten for at slike broer vil oppstå spontant og av seg selv. Man møter ikke lenger et tverrsnitt av samfunnet på kirkebakken, i sangkoret eller på stamkafeen. Offentlig planlegging må legge til rette for slike lavintensive arenaer. Ett av våre sentrale forskningsspørsmål er i hvilken grad bibliotekene har et potensial i så måte.

Empiriske funn

Hovedtyngden av arbeidet i PLACE til nå har konsentrert seg om begrepsutviklende og forskningsstrategiske artikler. Empirisk er prosjektet i en innledende fase. Det er imidlertid gjort noen empiriske undersøkelser.

Skaper folkebibliotekene sosial kapital?

Vårheim, Steinmo og Ide viser i artikkelen «Do Libraries matter? On the creation of social capital» (Vårheim et. al. forthcoming) i likhet andre undersøkelser (Delhey & Newton 2005; Rothstein & Stolle forthcoming), at i

OECD-landene har protestantisk religion og forekomsten av effektive og upartiske offentlige institusjoner størst effekter på nivået av generell tillit. Mer overraskende viser det seg også i den multivariate analysen at bibliotekutgifter per innbygger har like stor betydning for nivået av generell tillit som institusjonsvariabelen. Bare protestantisk religion har større betydning. Frivillige organisasjoner, etnisitet, bruttonasjonalprodukt og andre teoretisk relevante uavhengige variabler har ikke signifikante effekter.

Generelt sett lider sosial kapital-forskningen av den begrensning at en ikke godt nok har klarlagt de kausale mekanismene som sosial kapital blir til gjennom. Kvalitative studier er en måte å undersøke hva som faktisk skjer i disse prosessene. På bakgrunn av intervjuer med et begrenset antall bibliotekledere går det fram hos Vårheim, Steinmo og Ide (forthcoming) at utadrettede aktiviteter for å trekke grupper av ikke-brukere, som for eksempel i USA, latinamerikanske immigranter, til folkebiblioteket, skaper tillit til biblioteket og som dernest kan ha betydning for disse gruppenes generelle tillit. Bare det å få disse innvandrerne til å delta i bibliotekaktiviteter som for eksempel engelskkurs, er i seg selv et bevis på bygging av sosial kapital. Det er imidlertid viktig med replikasjon av disse funnene i andre studier.

Å få sårbare grupper inn i folkebiblioteket innebærer at bibliotekets universelle fokus, «det er for alle», er på vei til å virkeliggjøres. Grunnlaget for dette arbeidet er den utbredt høye tilliten til bibliotekinstitusjonen. Tillit skaper tillit. Nye bibliotekstrategier og aktiviteter baserer seg på tidligere opparbeidet tillit til institusjonen og kan dermed lettere skape mer tillit blant eksisterende brukere og lettere vinne fram hos nye grupper. I tillegg til utadrettede strategier for å bringe folk inn i biblioteket og bygge sosial kapital på et institusjonelt grunnlag, er det viktig å undersøke hvordan biblioteket kan bidra ut fra et samfunnsmessig perspektiv på dannelsen av sosial kapital, som en møteplass hvor kontakt skapes.

Folkebiblioteket – et komplekst møtested

I oppstarten av prosjekt PLACE ble det gjennomført en survey-undersøkelse med til sammen 1.000 respondenter fra de tre bydelene i Oslo og Tromsø (250 fra hver). Utvalget ble trukket fra telefonkatalogen og undersøkelsen ble gjennomført telefonisk. 30 prosent av utvalget ble trukket fra mobiltelefonregisteret for å forhindre underrepresentasjon av yngre mennesker. Resultatene fra denne undersøkelsen er nå i ferd med å bli analysert med sikte på publisering. Noen foreløpige resultater ble lagt fram på COLIS-konferansen i 2007 og er publisert i *Information Research* (Audunson et al. 2007). Resultatene viser at biblioteket framstår som en kompleks møteplass:

Det er et torg der man eksponeres for lokalsamfunnet i hele dets kompleksitet – støter på naboer og venner, observerer og lærer noe om mennesker som er ulike en selv, som for eksempel tilhører en annen kultur, en annen generasjon, en annen etnisk gruppe osv. Det er 40 prosent som sier at de tilfeldigvis har støtt på venner og kjente i biblioteket, 33 prosent som sier at de har kommet i snakk med ukjente, mens 43 prosent oppgir at de kan huske å ha observert og registrert fenomener ved mennesker som er forskjellige fra dem selv. Dette indikerer at biblioteket fungerer som det vi har kalt en lavintensiv møteplass.

Det er en del av den offentlige sfære – en arena for utveksling av ideer og borgerferdigheter. 12 prosent kan for eksempel huske at de har deltatt på møter i biblioteket mens 18 prosent oppgir at de har brukt biblioteket til å sette seg inn i lokale saker og samfunnsspørsmål som de er interessert i.

Det er en arena for virtuelle møter: 16 prosent oppgir at de har brukt bibliotekets IKT-utstyr til chatting, e-post, deltakelse i diskusjonsfora og lignende.

Det er en metamøteplass hvor en får kunnskap om aktiviteter og organisasjoner i lokalsamfunnet som en er interessert i å engasjere seg i. 25 prosent oppgir at de har brukt biblioteket til å skaffe seg slik kunnskap.

Variasjonen i kontakt er stor, alt fra ikke-planlagte møter mellom ukjente, møter med venner og møter på nett til formelle møter med forfattere og politikere. Folkebiblioteket utmerker seg i forhold til andre arenaer ved sine lavintensive møter. Den hyppigste kontaktformen respondentene rapporterte om, var de mest lavintensive møtene. Over 40 prosent av respondentene observerte i biblioteket egenskaper ved folk som ble oppfattet som forskjellig fra dem selv. En mer handfast kontaktform og et mer handfast resultat er at nesten like mange kom i snakk med fremmede. Kun litt flere møtte tilfeldigvis venner eller kjente. Betydelig færre (vel 20 prosent) av respondentene møtte kjente eller kollegaer for å utføre en bestemt oppgave eller deltok i interaktive aktiviteter på nett. Langt færre, vel 10 prosent deltok i formelle bibliotekarangementer.

I en tidlig fase av utviklingen av PLACE-prosjektets plattform skrev Ljødal (2004) en diplomoppgave (masteroppgave) der hun gjennomførte kvalitative intervjuer ved to filialer av Deichmanske bibliotek: Sandaker-Torshov filial av Deichmanske bibliotek i bydelen Sagene, som er ett av de tre bydelsbibliotekene som inngår i prosjektet, og Majorstuen filial som ligger i et middelklasseområde. Hennes informanter – 23 til sammen – besto dels av bibliotekarere, dels av brukere og dels av bydelspolitikere og ansatte i bydelsadministrasjonen. Hennes konklusjon er at bildet av bibliotekets rolle som møteplass ikke er innlysende, slik det kan synes når man leser bibliotekutredninger og

politikkdokumenter. «Biblioteket som møteplass er en funksjon i biblioteket med mange ulike fasetter (...) Ingen av respondentene forsøkte å definere biblioteket som møteplass ved spørsmålet om hvilke tanker de gjorde seg om begrepet» (Ljødal 2004, 98). Møteplass som funksjon kan her forstås som en effekt av samfunnsmessig betydning som man som bruker ikke nødvendigvis er oppmerksom på. Mennesker låner bøker i biblioteket fordi de liker å lese, ikke fordi det utvikler leseevne eller gjør dem til bedre borgere og bedre mennesker. Men det er disse funksjonene som går ut over den verdi som den enkelte opplever ved sitt bibliotek, som begrunner bruk av knappe offentlige budsjetter på folkebibliotek. På samme måte kan det være med møteplassfunksjonen. Derfor må den synliggjøres og dokumenteres i større grad, konkluderer Ljødal.

Eikeland (2007) fulgte opp Ljødals undersøkelse i en masteroppgave der hun gjennomførte kvalitative intervjuer med ledere i frivillige organisasjoner i bydelene Sagene og Røa. Også Røa er en typisk middelklassebydel. En av hennes konklusjoner er det komplekse og mangesidige i bibliotekets rolle som møteplass. Det har trekk av det Oldenburg kaller et tredje sted, uten at det kan beskrives som et slikt sted i ren forstand: «Biblioteket har også mange trekk av Habermas' offentlighetsrom og anses av enkelte som det nærmeste man kommer et slikt rom (Webster 2006). Kanskje er biblioteket i kraft av sin kompleksitet, som en institusjon i skjæringspunktet mellom aksiomatiske og instrumentelle verdier, en institusjon som er en offentlig velferdsordning samtidig som det legges til rette for personlig kontakt, en institusjon som helt klart er en offentlig møteplass med sine særtrekk og også sine begrensninger, kanskje er biblioteket noe helt annet. Et fjerdested?» (Eikeland 2007, 101). I likhet med Leckie og Hopkins (2002) fokuserer altså Chetwynd Eikeland på det unike ved bibliotek som møtested som gjør at det ikke uten videre passer inn i etablerte kategorier som for eksempel tredjested. En må finne en betegnelse som fanger det spesielle og som fanger kompleksiteten. I en undersøkelse som Audunson (2007) gjorde i forbindelse med planleggingen av et nytt hovedbibliotek i Oslo og hvor det ble gjennomført fokusgruppeintervjuer med fem fokusgrupper, ble også kompleksiteten understreket: Biblioteket skal være en dagligstue i byen med lav terskel samtidig som det skal være en katedral som inngir høytid; det skal være et rom for stillhet og refleksjon samtidig som det stimulerer til aktivitet. Det skal, som det ble sagt i et av fokusgruppeintervjuene, være Sissel Kyrkjebø og Dum-Dum boys samtidig.

Vi ser at det foregår utstrakt kontakt mellom ukjente i biblioteket, og det er også grunnlag for å si at det foregår slik kontakt mellom ulike etniske grupper. Folkebibliotekets potensial som arena for å skape tillit og sosial kapital er slik

åpenbart til stede også ut fra det samfunnsorienterte perspektiver på sosial kapital. For bibliotekets del ser det nettopp ut til å være den mest interessante uformelle ansikt til ansikt-kontakten som står i sentrum.

Konklusjon

Lite forskning har vært utført om folkebibliotek og bygging av sosial kapital. Mer har blitt gjort om folkebibliotek som sosiale møtesteder. Innenfor PLACE har vi sett det som viktig å forsøke å utvikle begrepsapparatet omkring folkebibliotek, sosiale møter og sosial kapital, som et ledd i utviklingen av en strategi for den empiriske forskningen innenfor prosjektet. Begrepet om lavintensive møteplasser og diskusjonen av teori og funn som er gjort i forskningen om sosial kapital generelt, og i forskningen om folkebibliotek og sosial kapital, er sentrale utgangspunkt for å bringe forskningen om bibliotekets rolle i et flerkulturelt informasjonsfunn videre. Utfordringen er å utvikle forsknings-spørsmål og teorier som er aktuelle for folkebibliotekene i deres streben etter relevans i den digitale kommunikasjonens og flerkulturalitetens tidsalder.

Som vi har sett tyder våre funn på aggregert nivå på at folkebiblioteket er en viktig institusjon for utvikling av sosial kapital på linje med upartiske og effektive offentlige institusjoner generelt. Gjennom case-studier og survey-undersøkelser vil vi søke å klarlegge de konkrete årsaksmekanismene på individnivå som kan forklare hvorfor det eventuelt er slik. Resultatene så langt antyder at biblioteket har et spesielt potensial med hensyn til å fremme integrasjon, kommunikasjon på tvers og medborgerskap. I de analysene vi nå gjennomfører vil vi undersøke i hvilken grad bibliotekbruk kan være med på å forklare forekomsten av sosial kapital og generalisert tillit målt gjennom engasjement og aktivitet i lokalsamfunnet.

Svanhild Aabo er førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo, avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag JBI, Bibliotek- og informasjonsfag.

E-post: Svanhild.Aabo@jbi.hio.no

Ragnar Audunson er professor ved Høgskolen i Oslo, avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag JBI, Bibliotek- og informasjonsfag.

E-post: Ragnar.Audunson@jbi.hio.no

Andreas Vårheim er førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo, avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag JBI, Bibliotek- og informasjonsfag.

E-post: Andreas.Varheim@jbi.hio.no

Authors' address: Faculty of Journalism, Library and Information Science, Oslo University College, Norway

REFERANSER

ALESINA, ALBERTO & ELIANA LA FERRARA (2000). Participation in heterogeneous communities. *Quarterly Journal of Economics*, 115(3), 847–904.

ALESINA, ALBERTO & ELIANA LA FERRARA (2002). Who trusts others? *Journal of Public Economics*, 85(2), 207–234.

AUDUNSON, RAGNAR A. (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places. *Journal of Documentation*, 61(3), 429–441.

AUDUNSON, RAGNAR A. (2007). *Det komplekse biblioteket*. Oslo: Oslo kommune.

AUDUNSON, RAGNAR A., ANDREAS VÅRHEIM, SVANHILD AABØ & ERLING DOKK HOLM (2007). Public libraries, social capital, and low intensive meeting places *Information Research*, 12 (4). Retrieved October 17, 2007, from URL: <<http://informationr.net/ir/12-4/colis/colis20.html>>.

BENTON FOUNDATION (1996). *Buildings, books, and bytes: Libraries and communities in the digital age*. URL: <<http://www.benton.org/publibrary/kellogg/buildings.html>>. Retrieved March 15, 2008.

CAIDI, N. & D. ALLARD (2005). Social inclusion of newcomers to Canada: An information problem? *Library & Information Science Research*, 27(3), 302–324.

COFFE, HILDE & BENNY GEYS (2006). Community heterogeneity: A burden for the creation of social capital? *Social Science Quarterly*, 87(5), 1053–1072.

COOK, KAREN S., RUSSELL HARDIN & MARGARET LEVI (2005). *Cooperation without trust?* New York: Russell Sage Foundation.

COSTA, DORA L. & MATTHEW E. KAHN (2003). Understanding the American decline in social capital, 1952–1998. *Kyklos*, 56(1), 17–46.

COX, EVA, KATHLEEN SWINBOURNE, CHRIS PIP & SUZANNE LAING (2000). *A safe place to go: Libraries and social capital*. Sydney: University of Technology, Sydney; the State Library of New South Wales.

DEBONO, BARBARA (2002). Assessing the social impact of public libraries: What the literature is saying. *Australasian Public Libraries and Information Services*, 15(2), 80–95.

DELHEY, J. & K. NEWTON (2005). Predicting cross-national levels of social trust: Global pattern or nordic exceptionalism? *European Sociological Review*, 21(4), 311–327.

EIKELAND, MARIE CHETWYND (2007). *Fjerdestedet: folkebibliotek som møteplass i lokalsamfunnet*. Oslo University college, Oslo.

ELBESHAUSEN, HANS & PETER SKOV. (2004). Public libraries in a multicultural space: A case study of integration processes in local communities. *New Library World*, 105(3/4), 131–141.

FISHER, KAREN E., MATTHEW L. SAXTON, PHILLIP M. EDWARDS & JENS-ERIK MAI (2007). Seattle Public Library as place: Reconceptualizing space, community, and information at the central library. I John Buschman og Gloria J. Leckie (Eds.), *The library as place: History, community, and culture* (pp. 135–160). Westport, Conn.: Libraries Unlimited.

FUKUYAMA, FRANCIS (1995). *Trust: Social virtues and the creation of prosperity*. New York: Free Press.

HILLENBRAND, CANDY (2005). A place for all: social capital at the Mount Barker Community library, South Australia. *Australasian Public Libraries and Information Services*, 18(2), 41–58.

HÖGLUND, LARS & EVA WAHLSTRÖM (2007). Bibliotek och läsande – individuell stimulans eller samhällsnytta? I Sören Holmberg og Lennart Weibull (Eds.), *Det nya Sverige, trettisju kapitel om politik, medier och sambälle: SOM-undersökningen 2006* (pp. 237–251). Göteborg: SOM-institutet.

KUMLIN, STAFFAN & BO ROTHSTEIN (2005). Making and breaking social capital: The impact of welfare-state institutions. *Comparative Political Studies*, 38(4), 339–365.

LECKIE, GLORIA J. & JEFFREY HOPKINS (2002). The public place of central libraries: Findings from Toronto and Vancouver. *Library Quarterly*, 72(3), 326–372.

LINLEY, REBECCA & BOB USHERWOOD (1998). *New measures for the new library: A social audit of public libraries* (No. 89). London: British Library Board.

LJØDAL, HILDE KRISTIN (2004). *Folkebiblioteket som offentlig møteplass i en digital tid en kvalitativ undersøkelse*. Høgskolen i Oslo, Oslo.

MARSCHALL, MELISSA J. & DIETLIND STOLLE (2004). Race and the city: Neighborhood context and the development of generalized trust. *Political Behavior*, 26(2), 125–153.

MARSCHALL, MELISSA J. & DIETLIND STOLLE (2005). *Seeing or Living Diversity: Contact with Diverse Others and the Development of Generalized Trust*. Paper presented at the Canadian Political Science Association Annual Meeting, London, Ontario.

MATARASSO, FRANÇOIS (1998). *Beyond book issues: The social potential of library projects* (No. 1873667884). London: British Library, Research and Innovation Centre.

MUDDIMAN, DAVE (2000). *Open to all? The public library and social exclusion* (No. 1902394488). London: Resource.

PETTIGREW, THOMAS F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49, 65–85.

PUTNAM, ROBERT D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

PUTNAM, ROBERT D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.

PUTNAM, ROBERT D. (2007). E Pluribus Unum: Diversity and community in the twenty-first century. The 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies*, 30(2), 137–174.

PUTNAM, ROBERT D., LEWIS M. FELDSTEIN & DON COHEN (2003). *Better together: Restoring the American community*. New York: Simon & Schuster.

ROTHSTEIN, BO & DIETLIND STOLLE (2003). Social capital, impartiality and the welfare state: An institutional approach. I Marc Hooghe og Dietlind Stolle (Eds.), *Generating social capital: civil society and institutions in comparative perspective* (pp. 191–210). New York: Palgrave Macmillan.

ROTHSTEIN, BO & DIETLIND STOLLE (forthcoming). The State and Social capital: An institutional theory of generalized trust. *Comparative Politics*.

ROTHSTEIN, BO & ERIC M. USLANER (2005). All for all: Equality, corruption, and social trust. *World Politics*, 58(1), 41–72.

SKOT-HANSEN, DORTE (2001). Folkebiblioteket i civilsamfundet – civilsamfundet i folkebiblioteket. I Ragnar Audunson og Niels Windfeld Lund (Eds.), *Det siviliserte informasjonsamfunn: folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid* (pp. 45–62). Bergen: Fagbokforlaget.

STOLLE, DIETLIND (2003). The sources of social capital. I Marc Hooghe og Dietlind Stolle (Eds.), *Generating social capital: civil society and institutions in comparative perspective* (pp. 19–42). New York: Palgrave Macmillan.

STOLLE, DIETLIND, STUART SOROKA & RICHARD JOHNSTON (2005). *How Diversity Affects Attitudinal Social Capital: A U.S.-Canada Comparison*. Paper presented at the Workshop for Preliminary Presentations of Findings from the Citizenship, Involvement, Democracy (CID) Survey Project, Georgetown University.

TOCQUEVILLE, ALEXIS DE (1969). *Om demokratiet i Amerika*. Oslo: Gyldendal.

VÅRHEIM, ANDREAS (2007a). Social capital and public libraries: The need for research. *Library & Information Science Research*, 29(3), 416–428.

VÅRHEIM, ANDREAS (2007b). Social capital and the multiethnic challenge: The role of the public library. I Rashmi Sharma (Ed.), *Social Capital: An Introduction* (pp. 100–110). Hyderabad: ICFAI University Press.

VÅRHEIM, ANDREAS, SVEN STEINMO & EISAKU IDE (forthcoming). Do Libraries matter? Public libraries and the creation of social capital. *Accepted for publication in Journal of Documentation*.

WEBSTER, FRANK (2006). *Theories of the information society* (3rd ed.). London: Routledge.

WOLLEBÆK, DAG & PER SELLE (2007). Origins of social capital: Socialization and institutionalization approaches compared. *Journal of Civil Society*, 3(1), 1–24.

WORLD VALUES SURVEY (2006). European and world values surveys four-wave integrated data file, 1981–2004. URL: <<http://www.jdsurvey.net:8080/bdasepjdsvwsevs>>. Retrieved October 29, 2006.

BIBLIOTEKS- OCH KULTURPOLITISK DEBATT I SVENSK PRESS 2006–2007

JOHANNES BJÖRK & LINNÉA LINDSKÖLD
BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN, HÖGSKOLAN I BORÅS

This essay takes its empirical starting point in the cultural and library policy debate that took place right before the governmental election in Sweden, September 2006. The concern of the essay is two-folded. At first, we want to show how the appropriation of certain ideological and political concepts, in times of election, tends to organize the multiplicity of rationalities and subjects into binary relations. Such binary relation is often in Swedish cultural political climate defined as social-conservative versus neo-liberal or conservative. As for the social-conservative formation, we connect the uses of concepts to an immanent idea of a national subject and historical coherence; whereas for the political right we connect the use of concepts to a wider neo-liberal turn in the Swedish political language. Secondly, in a political-philosophical reflection, we will argue that the contemporary decline of cultural policy discourse on the level of governmentality is not at all adequate. Rather, we observe tendencies that points to a more complex, web like, cultural policy that have taken its turn into other institutional positions, from where it can continue following a somewhat social-conservative agenda. However, we are convinced that the cultural policy debate, if it wants to remain vital, needs to discuss its meta-political, conceptual and form related issues, rather than keep dwelling on factual matters.

KEYWORDS: Cultural Policy, Libraries, Times of election, Discourse Analysis, Social Conservatism, Neo-liberalism.

Kulturpolitik, Bibliotek, Valtider, Diskursanalys, Socialkonservatism, Nyliberalism.

UNDER EFTERKRIGSTIDEN HAR folkbiblioteket haft en position i det svenska samhället, vilken varit så gott som befriad från debatt. Det har varit en så central nodalpunkt i den diskursproduktion som utgörs av den svenska folkbildningen att debatten uteblivit eller varit perifer, just på grund av att det tagits för givet.¹ Under valrörelsen inför riksdagsvalet 2006 vädrades emellertid politisk oenighet gällande bibliotekets roll i samhället, eller kanske till och med biblioteks vara (åtminstone i sin nuvarande form). Lars Leijonborg, dåvarande partiledare för folkpartiet, bekräftade detta då han i en valdebatt om arbetslösheten bland akademiskt utbildade sade att om man

NORDISK KULTURPOLITISK TIDSKRIFT, Vol. 11, No. 1, 2008, pp. 27–54.

Centrum för kulturpolitisk forskning, Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan, Högskolan i Borås/Göteborgs universitet.